

“Κοινωνική Αντισεισμική Ετοιμότητα των Νοικοκυριών, των Ενηλίκων και των Νέων σε Πραγματικούς, Υποθετικούς ή ‘Προβλεφθέντες’ Σεισμούς”

A/A χρον. καταλ.: 142

Έτος ανάθεσης: 1992

Έτος περάτωσης: 1995

Επιστημονικοί Υπεύθυνοι: **Ν. Πετρόπουλος**, Δρ. Κοινωνιολόγος

Α. Ζησιάδης, Πολιτ. Μηχανικός

Δ. Μπαλούρδος, Δημοσιογράφος

Ι. Παπούλια, Δρ. Σεισμολόγος

Σ. Χατζηανδρέου, Αρχιτέκτονας-Πολεοδόμος

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Η

A. Εισαγωγή

Με την ευκαιρία της δέσμης σεισμών (26.3.96) που είχαν ως επίκεντρο την περιοχή του Πύργου πραγματοποιήθηκε δειγματοληπτική έρευνα προκειμένου να εξεταστούν οι αντιδράσεις και το επίπεδο ετοιμότητας των κατοίκων των περιοχών Πύργου και Πάτρας σε περιπτώσεις πραγματικών, υποθετικών ή “προβλεφθέντων” σεισμών.

Η έρευνα διεξήχθη σε δύο επίπεδα, των νοικοκυριών και των ατόμων. Στο επίπεδο των ατόμων, εξετάστηκαν οι αντιδράσεις και η ετοιμότητα ενηλίκων (>18 ετών) καθώς και των νέων (12-18 ετών).

Δειγματοληψία. Δείγματα νοικοκυριών του Πύργου και της Πάτρας ελήφθησαν σε δύο στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο, επελέγησαν τυχαίως οικοδομικά τετράγωνα και στη συνέχεια επελέγησαν πέντε νοικοκυριά ανά τετράγωνο. Από κάθε νοικοκυριό επελέγη είτε ένας ενήλικας είτε ένας νέος. Στους συνεντευκτές δόθηκαν οδηγίες για διασπορά (οριζόντια/κατακόρυφη) των νοικοκυριών και αντιπροσωπευτικότητα των ατόμων (φύλο, ηλικία, εργασία κτλ.).

Το τελικό δείγμα μετά την αφαίρεση των απωλειών ήταν 232 νοικοκυριά για τον Πύργο 120 για την Πάτρα, 188 ενήλικες για τον Πύργο και 94 για την Πάτρα, 44 νέοι για τον Πύργο και 26 για την Πάτρα.

Συλλογή στοιχείων. Η συλλογή των στοιχείων έγινε τρεις μήνες μετά τους σεισμούς από πέντε συνεντευκτές με τη χρήση τριών διαφορετικών ερωτηματολογίων, ένα για το νοικοκυριό, ένα για τους ενήλικες και ένα για τους νέους.

Τα ερωτηματολόγια περιείχαν ερωτήσεις που επικεντρώθηκαν στα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών και των ατόμων, στις επιπτώσεις των σεισμών στις κατασκευές καθώς και στα μέλη της οικογένειας, στις αντιδράσεις των ατόμων σε πραγματικούς, υποθετικούς ή προβλεφθέντες σεισμούς, στην αντισεισμική ετοιμότητα των νοικοκυριών και των ατόμων, στο χαρακτήρα και τις αντιλήψεις των ατόμων και τα επίπεδα πληροφόρησης και σεισμογνωσίας των ατόμων.

Ανάλυση δεδομένων. Πραγματοποιήθηκαν δύο ειδών αναλύσεις. Η πρώτη ήταν περιγραφική (υπολογισμός μέσων όρων κτλ). Η δεύτερη ήταν στατιστική και συνίστατο στην πραγματοποίηση διασταυρώσεων και συσχέτισεων, ξεχωριστά για τα νοικοκυριά και τα άτομα (ενήλικες και δείγμα των νέων Πύργου). Στην δεύτερη περίπτωση, εξετάστηκαν διάφορες υποθέσεις εργασίας που ανέκυψαν από την επισκόπηση της σχετικής διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας. Τεστ σημαντικότητας (Χ-τετράγωνο) χρησιμοποιήθηκαν στην περίπτωση των διασταυρώσεων.

B. Βασικές Διαπιστώσεις-Νοικοκυριά

1. Επιπτώσεις στις κατασκευές. Σύμφωνα με τις πληροφορίες των ενηλίκων μελών του νοικοκυριού, 48% των νοικοκυριών του δείγματος Πύργου έλαβαν “πράσινο” χαρακτηρισμό, 26% “κίτρινο”, 18% “κόκκινο” και 11% δεν ελέγχθησαν από τους μηχανικούς. Η στατιστική ανάλυση απέδειξε ότι οι μεγαλύτερες ζημιές (τα “κόκκινα”) αφορούν κατοικίες με υψηλό δείκτη παλαιότητας καθώς και νοικοκυριά από τα κατώτερα μορφωτικά και εισοδηματικά στρώματα της κοινωνίας.

2. Τραυματικές εμπειρίες μελών. 525 των νοικοκυριών του Πύργου ανέφεραν ότι είχαν μέλη (κυρίως παιδιά και γυναίκες) που υπέστησαν τραυματικές εμπειρίες (με ή χωρίς ψυχοσωματικά συμπτώματα) ως αποτέλεσμα των σεισμών. Οι τραυματικές εμπειρίες εντοπίστηκαν κυρίως σε νοικοκυριά με υπεύθυνο στον δευτερογενή τομέα της απασχόλησης καθώς και σε αυτά που έμεναν σε καταυλισμούς ή σε κατοικία και σε καταυλισμό.

3. Ικανοποίηση με διαβίωση σε καταυλισμούς σκηνών. Ανάμεσα στα 97 νοικοκυριά που έμεναν ή είχαν μείνει σε σκηνές, το 62% δήλωσαν ότι δεν ήταν καθόλου ικανοποιημένα. Κύριοι λόγοι για τη μη ικανοποίηση τους ανέφεραν τις καιρικές συνθήκες, τις συνθήκες υγιεινής, τα προβλήματα ειδικών κατηγοριών ατόμων, τις επιδράσεις στις σχολικές συνήθειες και τις επιδόσεις των παιδιών. Το επίπεδο δυσaráσκειας των σκηνιτών ήταν συνάρτηση των επιπτώσεων των σεισμών στις κατασκευές (συνδεόταν με “κόκκινο” χαρακτηρισμό) και δεν σχετιζόταν με άλλα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού.

4. Ικανοποίηση με τα βοηθήματα. Ογδόντα-έξη νοικοκυριά του Πύργου ήταν παραλήπτες κάποιου χρηματικού βοηθήματος. Το 60% των νοικοκυριών αυτών εξέφρασαν δυσaráσκεια με τα βοηθήματα. Ανέφεραν την ανεπάρκεια, τον τρόπο διανομής (καταγγελίες για άνιση μεταχείριση), αλλά και το ότι το βοήθημα χορηγείτο εφάπαξ και όχι τακτικά. Ο βαθμός ικανοποίησης με τα βοηθήματα δεν σχετιζόταν με άλλα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού ή με τις κοινωνικό-οικονομικές μεταβλητές.

5. Γενική αξιολόγηση των μέτρων αποκατάστασης. Το 16% του δείγματος του Πύργου έκρινε ότι τα μέτρα ήταν εντελώς ή σχεδόν επαρκή, το 38% έκρινε τα μέτρα ως μέτρια ή σχεδόν ανεπαρκή και το 38% τα έκρινε ως εντελώς ανεπαρκή. Το 8% δεν απάντησαν. Ως λόγοι για τις σχετικά αρνητικές εκτιμήσεις αναφέρθηκαν η ποσοτική ανεπάρκεια των δανείων, η γραφειοκρατία, η άνιση μεταχείριση, οι λανθασμένες προτεραιότητες και η έλλειψη συντονισμού των υπηρεσιών. Τα νοικοκυριά από τον πρωτογενή τομέα απασχόλησης εξέφρασαν μεγαλύτερη ικανοποίηση με τα μέτρα. Δεν παρατηρήθηκε συσχέτιση με το επίπεδο εισοδήματος ή μόρφωσης των υπευθύνων του νοικοκυριού.

6. Αξιολόγηση των εμπλεκόμενων φορέων. Κατά την κρίση των νοικοκυριών του Πύργου, οι φορείς που συνέβαλαν στην αποκατάσταση των πληγέντων ήταν κατά σειρά συμβολής οι εξής: Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός (61%), Δήμος Πύργου (60%), Ευεργέτες/Ιδιώτες (30%), Νομαρχία (20%), Κυβέρνηση (15%), άλλοι φορείς (14%), Κανένας (13%) και Συγγενείς (11%).

7. Ετοιμότητα των Νοικοκυριών του Πύργου και της Πάτρας. Τα νοικοκυριά της Πάτρας είχαν υψηλότερα επίπεδα ετοιμότητας από αυτά του Πύργου, σχεδόν σε όλους τους τομείς (π.χ. φαρμακείο, τροφές, εμφιαλωμένο νερό, φακό κτλ) πλην του στερεώματος των αντικειμένων. Όμως, και στις δύο πόλεις το επίπεδο ετοιμότητας ήταν σχετικά χαμηλό (<40%) σε ορισμένους τομείς όπως το στερέωμα των αντικειμένων, η ύπαρξη οικογενειακού σχεδίου, η μέριμνα για εμφιαλωμένο νερό, η κατοχή σφυρίκτρας και πυροσβεστήρα. Η στατιστική ανάλυση των νοικοκυριών του Πύργου απέδειξε ότι το επίπεδο ετοιμότητας των νοικοκυριών ήταν υψηλότερο στα νοικοκυριά με ανώτερο μορφωτικό και εισοδηματικό επίπεδο καθώς και σε αυτά που είχαν μεγαλύτερες κατοικίες (TM) ή χρειάζονταν περισσότερο χρόνο για να μεταβούν σε ανοικτό χώρο σε περίπτωση σεισμού.

Γ. Βασικές Διατυπώσεις--Αντιδράσεις και Ετοιμότητα των Ενηλίκων

Αντιδράσεις σε πραγματικούς σεισμούς. Εξετάστηκαν οι αντιδράσεις των ενηλίκων τη στιγμή του σεισμού στα δείγματα του Πύργου και της Πάτρας, και ειδικότερα για την περιοχή του Πύργου που ήταν και το επίκεντρο

των σεισμών της 26.3.93. Τα ποσοστά καταλληλότητας ήταν υψηλότερα στον Πύργο παρά στην Πάτρα, όμως η διαφορετική ένταση των σεισμών στις δύο πόλεις καθιστά τις συγκρίσεις μεταξύ των δύο πόλεων προβληματικές. Στην περίπτωση του δείγματος του Πύργου, 66,49% των ερωτωμένων αντέδρασαν ακατάλληλα και 30,32% κατάλληλα. Οι υπόλοιπες απαντήσεις (3,19%) δεν ήταν δυνατόν να ταξινομηθούν.

Η καταλληλότητα των αντιδράσεων στην περίπτωση του δείγματος του Πύργου συνδεόταν με (1) την παρουσία στο σπίτι και όχι στο γραφείο (2) ανώτερο/μεσαίο μορφωτικό/εισοδηματικό/επαγγελματικό επίπεδο (3) την οικιακή απασχόληση (4) την παρουσία παιδιών προσχολικής ηλικίας στο σπίτι (4) την παρουσία παιδιών μαθητικής ηλικίας κοντά στη μητέρα (5) τις νεότερες ηλικίες (6) λιγότερα χρόνια παραμονής στον Πύργο και με (7) σχετικά καλή ποιότητα ύπνου την τελευταία πενταετία. Κάποια σχέση, όχι όμως στατιστικά σημαντική, διαπιστώθηκε στην περίπτωση του φύλου (γυναίκες αντέδρασαν περισσότερο κατάλληλα) και του τύπου προσωπικότητας (άτομα με εσωτερικό έλεγχο αντέδρασαν περισσότερο κατάλληλα).

Σημειωτέον ότι η καταλληλότητα της άμεσης αντίδρασης σε περίπτωση πραγματικού σεισμού δεν συνδεόταν με τους δείκτες εμπειρίας, τα επίπεδα σεισμογνωσίας και σεισμοφοβίας, τις αντιλήψεις για την προέλευση των σεισμών, τις στάσεις έναντι της πρόβλεψης των σεισμών, την πίστη στις διαδόσεις, το επίπεδο και τις πηγές πληροφόρησης, τα χαρακτηριστικά της κατοικίας (πχ. όροφος διαμονής κτλ) και το βαθμό κοινωνικής δικτύωσης των ατόμων.

Άμεσες αντιδράσεις σε υποθετικούς σεισμούς. Παρατηρήθηκαν υψηλότερα ποσοστά καταλληλότητας στο δείγμα της Πάτρας παρά του Πύργου (40,43% έναντι 32,98%). Στην περαιτέρω στατιστική ανάλυση των δύο δειγμάτων διαπιστώθηκαν τα εξής:

Στην περίπτωση του δείγματος του Πύργου, η καταλληλότητα της άμεσης αντίδρασης σχετιζόταν με (1) υψηλότερα επίπεδα σεισμογνωσίας και πληροφόρησης σχετικής με τα μέτρα προστασίας (2) την αντίληψη των σεισμών ως φυσικών φαινομένων (3) υψηλότερο βαθμό πίστης στο ωροσκόπιο της ημέρας (3) ενδιάμεσο επίπεδο μόρφωσης (4) ανώτερο επάγγελμα (5) οικιακή απασχόληση (6) το καθεστώς της ενοικίασης (7) διαμονή σε πολυκατοικίες ή σε υψηλότερους ορόφους (8) νεότερες ηλικίες (9) παρουσία παιδιών κοντά στη μητέρα κατά τον πραγματικό σεισμό (10) μεσαία επίπεδα κοινωνικής δικτύωσης (11) τη λήψη μέτρων προστασίας μετά την πρόβλεψη του Φεβρουαρίου 1993 και με (12) την καταλληλότητα της άμεσης αντίδρασης σε περίπτωση πραγματικού σεισμού. Σε αντίθεση με τα αποτελέσματα που αφορούν τις αντιδράσεις σε πραγματικούς σεισμούς, η καταλληλότητα της άμεσης αντίδρασης σε υποθετικούς σεισμούς συνδεόταν με τα επίπεδα σεισμογνωσίας και πληροφόρησης.

Στην περίπτωση του δείγματος της Πάτρας, τα αποτελέσματα ήταν προς την ίδια κατεύθυνση ως προς τη σχέση με τα επίπεδα σεισμογνωσίας/πληροφόρησης και το καθεστώς της κατοικίας. Σε αντίθεση όμως με αυτά του Πύργου, δεν διαπιστώθηκε καμιά σχέση με τους κοινωνικο-οικονομικούς δείκτες (πχ. μόρφωση, εισόδημα κτλ.). Επιπλέον, κάποια σχέση, όχι όμως στατιστικά σημαντική, διαπιστώθηκε στην περίπτωση του επιπέδου άγχους (κατάλληλες αντιδράσεις στα μεσαία επίπεδα) αλλά και στην περίπτωση του επιπέδου ετοιμότητας των νοικοκυριών-προέλευσης των ενηλίκων (μεγαλύτερη ετοιμότητα των νοικοκυριών, καταλληλότερη αντίδραση ατόμων).

Αντιδράσεις σε προβλεφθέντες σεισμούς. Διαπιστώθηκε ότι σχετικά υψηλά ποσοστά Πυργιωτών ενηλίκων (85%) αλλά και Πατριτών (66%) είχαν υπόψη τους την ανακοίνωση/πρόβλεψη του Φεβρουαρίου 1993 που είχε ως επίκεντρο-στόχο την περιοχή του Πύργου. Μεταξύ αυτών που είχαν υπόψη τους την ανακοίνωση, το 58% του δείγματος του Πύργου και το 49% της Πάτρας έδωσαν έστω και λίγη βάση στην ανακοίνωση. Στη συνέχεια, μεταξύ αυτών που πίστεψαν έστω και λίγο την ανακοίνωση, το 48% του δείγματος του Πύργου και το 7% του δείγματος της Πάτρας έλαβαν κάποια μέτρα προστασίας (24% ορθολογικά μέτρα όπως πχ. το στερέωμα των αντικειμένων και το 24% μέτρα φυγής, όπως πχ. παραμονή σε ανοικτούς χώρους, μετακόμιση κτλ). Τέλος, 63% του συνολικού δείγματος του Πύργου και 43% του δείγματος της Πάτρας ήταν υπέρ της δημοσιο-

ποίησης των προβλέψεων χωρίς όρους. Είναι προφανές ότι τα υψηλότερα ποσοστά αντίληψης, πίστης και θετικών στάσεων των Πυργιωτών οφείλονται κυρίως στο ότι η πρόβλεψη είχε ως επίκεντρο στόχο την περιοχή του Πύργου.

Πραγματοποιώντας τη στατιστική ανάλυση στη μεταβλητή “πίστη στην πρόβλεψη”, διαπιστώσαμε ότι για το δείγμα του Πύργου η απόδοση αξιοπιστίας στην πρόβλεψη συνδεόταν με (1) εμπειρίες των ενηλίκων από καταστροφικούς σεισμούς (2) αρνητικές επιπτώσεις ή εμπειρίες από τους σεισμούς της 26.3.93 (πχ. μεγαλύτερο φόβο, δυσμενείς επιδράσεις στη ψυχική υγεία, εντονότερες συναισθηματικές αντιδράσεις, μεγαλύτερες ζημιές στην κατοικία κλπ) (3) ιστορικό προβληματικής υγείας (4) πίστη στις διαδόσεις για επικείμενους σεισμούς και (5) καταλληλότερες προσεισμικές αντιδράσεις σε περίπτωση υποθετικού σεισμού.

Στο δείγμα της Πάτρας, η στατιστική εικόνα ήταν κάπως διαφορετική. Η απόδοση αξιοπιστίας στην πρόβλεψη σχετιζόταν με (1) υψηλότερο βαθμό πίστης στο ωροσκόπιο της ημέρας (2) μεγαλύτερο βαθμό πίστης στην προγνωστικότητα των ονείρων και (3) την παρουσία λιγότερων εξαρτημένων ατόμων στην οικογένεια του ενήλικα. Η σχέση με τα μεταφυσικά γεγονότα παρατηρήθηκε και σε σχετική έρευνα που έγινε στην Καλιφόρνια, αλλά με αντικείμενο μια ευρύτερα αποδεκτή--στην επιστημονική κοινότητα και την Πολιτεία--μεσαιάς διάρκειας πρόβλεψη.

Είναι αξιοπρόσεκτο το ότι δεν παρατηρήθηκε καμία συσχέτιση μεταξύ πίστης στην πρόβλεψη και επίπεδο μόρφωσης, σειсмоγνωσίας ή πληροφόρησης--γεγονός που ενδεχομένως να συναρτάται με τις ιδιαιτερότητες της επιστημονικής διαμάχης στη χώρα μας.

Στατιστικές αναλύσεις έγιναν και για δύο άλλες σχετικές μεταβλητές--τα μέτρα προστασίας (δείγμα του Πύργου) και τις στάσεις των κατοίκων έναντι της δημοσιοποίησης της πρόβλεψης (δείγματα Πύργου και Πάτρας). Η υιοθέτηση μέτρων προστασίας (ορθολογικών και τάσεων φυγής) σχετιζόταν με (1) υψηλό βαθμό πίστης στην πρόβλεψη (2) υψηλό βαθμό πίστης στις διαδόσεις για επικείμενους σεισμούς (3) καταλληλότητα των άμεσων αντιδράσεων σε περίπτωση υποθετικού σεισμού (4) την έγγαμη ή άγαμη οικογενειακή κατάσταση (5) με τις νεότερες ηλικίες και (6) τον βαθμό κοινωνικής δικτύωσης (συχνότερες επαφές με συγγενείς). Σημειώτεον ότι δεν διαπιστώθηκε καμία σχέση μεταξύ της λήψης μέτρων προστασίας και των κοινωνικο--οικονομικών δεικτών (πχ. μόρφωση κτλ) ή των αντιδράσεων των κατοίκων σε πραγματικούς σεισμούς. Προφανώς υπάρχει μεγαλύτερη κοινωνικο-ψυχολογική συνάφεια μεταξύ της πρόβλεψης και των υποθετικών σεισμών.

Οι θετικές στάσεις των Πυργιωτών έναντι της δημοσιοποίησης της πρόβλεψης συνδεόταν με (1) τη λήψη κατάλληλων μέτρων προσεισμικής προστασίας σε περίπτωση υποθετικού σεισμού (2) υψηλό βαθμό πίστης σε διαδόσεις για επικείμενους σεισμούς (3) υψηλά επίπεδα σεισμοφοβίας στους πραγματικούς σεισμούς και (4) κατώτερα επίπεδα μόρφωσης. Στη σχετική ανάλυση του δείγματος της Πάτρας, δεν διαπιστώθηκε καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση, πλην αυτής που αφορά τις πηγές πληροφόρησης για τους σεισμούς. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι οι κάτοικοι της Πάτρας που είχαν ως πηγή πληροφόρησης τους επιστημονικούς φορείς (κυρίως το Σεισμολογικό Ινστιτούτο Πατρών) τάχθηκαν περισσότερο υπέρ της δημοσιοποίησης των προβλέψεων.

Τα αποτελέσματα σχετικά με την πρόβλεψη ενδεχομένως να συναρτώνται με το γεγονός ότι η έρευνα πραγματοποιήθηκε μετά τους σεισμούς της 26.3.93 (που δεν ήταν το αντικείμενο της πρόβλεψης). Στο μέλλον, κρίνεται σκόπιμο η σχετική έρευνα να διεξάγεται όταν το παράθυρο χρόνου της πρόβλεψης είναι ακόμη ανοικτό, δηλαδή όταν δεν έχει λήξει ακόμη η προθεσμία της πρόβλεψης.

Δ. Αντισεισμική Ετοιμότητα των Ενηλίκων και των Νέων-Μια Συγκριτική Προσέγγιση

Συγκρίσεις μεταξύ των ενηλίκων και των νέων των δύο πόλεων έγιναν για ορισμένες μεταβλητές όπως το επίπεδο σειсмоγνωσίας και πληροφόρησης/ενημέρωσης καθώς και για την καταλληλότητα των αντιδράσεων σε περιπτώσεις πραγματικών και υποθετικών σεισμών. Σε ό, τι αφορά το επίπεδο σειсмоγνωσίας, πληροφό-

ρησης και τις αντιλήψεις των ομάδων για την προέλευση των σεισμών διαπιστώθηκε η υπεροχή των νέων έναντι των ενηλίκων. Επιπλέον, και σε γενικές γραμμές, οι κάτοικοι της Πάτρας--νέοι και ενήλικες--διακρίνονταν από υψηλότερα επίπεδα σεισμογνωσίας και πληροφόρησης καθώς και από περισσότερο επιστημονικές αντιλήψεις για την προέλευση των σεισμών σε σύγκριση με τους κατοίκους του Πύργου. Ενδεχομένως οι διαφορές μεταξύ των δύο πόλεων να συνδέονται με διαφορές στα επίπεδα μόρφωσης των δύο πόλεων ή ακόμη και με την ευεργετική παρουσία του Σεισμολογικού Ινστιτούτου στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας.

Στην περίπτωση της καταλληλότητας της άμεσης αντίδρασης το ποσοστό κατάλληλης αντίδρασης ήταν υψηλότερο στους νέους παρά στους ενήλικες του Πύργου (45,45% έναντι 30,32%). Για την Πάτρα δεν πραγματοποιήθηκε σύγκριση λόγω του μικρού μεγέθους του δείγματος των νέων και δεδομένου ότι ένας μεγάλος αριθμός των νέων της Πάτρας δεν ένωσε τους σειμούς του Πύργου.

Οι διαφορές υπέρ των νέων γενικά (σε επίπεδα σεισμογνωσίας, πληροφόρησης, αντίληψης και καταλληλότητας) συνιστούν ένα αισιόδοξο μήνυμα για τους φορείς πολιτικής προστασίας παρά το γεγονός ότι υπάρχουν αρκετά περιθώρια για βελτίωση και στις δύο κατηγορίες ηλικιών.

Τέλος, σε μια περισσότερο ποιοτική ανάλυση των επιπτώσεων των σεισμών στους νέους του Πύργου, διαπιστώθηκαν επιδράσεις στην καθημερινή και σχολική ζωή που συναρτώνται κυρίως με τη μετακίνηση (πχ. ενασχόληση με σειμούς, προβλήματα συγκέντρωσης και μελέτης, ανάπτυξη φόβου, δημιουργία κατάστασης συνεχούς επιφυλακής κτλ). Μεταξύ των επιδράσεων αναφέρθηκαν και στοιχεία δημιουργικότητας (πχ. εμπειρίες ωρίμανσης, κτλ). Τα στοιχεία της αποδιοργάνωσης και της ψυχοπαθολογίας δεν ήταν έντονα. Ενδεχομένως τα αποτελέσματα να οφείλονται στην παρουσία προσεισμών, τη σχετικά μικρή ένταση των σεισμών και τη βασικά κοινωνιολογική προσέγγιση των επιπτώσεων.

Συμπεράσματα και Προτάσεις

Μέτρα για την καλύτερη θωράκιση της χώρας από τους σειμούς προτάθηκαν και στα δύο επίπεδα ανάλυσης--των νοικοκυριών και των κατοίκων/ατόμων. Συνοπτικά, αναφέρουμε τα εξής:

1. Κατάρτιση προγραμμάτων προληπτικών ελέγχων κατοικιών με υψηλούς δείκτες παλαιότητας καθώς και των κατοικιών των χαμηλών κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων
2. Συγκρότηση διεπιστημονικών κλιμακίων κοινωνικο-ψυχολογικής υποστήριξης, ιδιαίτερα των κατοίκων σε καταυλισμούς και των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων ή κατηγοριών ατόμων.
3. Σύσταση Εθνικού Ταμείου Αποκατάστασης Πληγέντων, ένα για τα νοικοκυριά και ένα για τις επιχειρήσεις.
4. Αποκέντρωση της διαδικασίας αποκατάστασης δίνοντας περισσότερες ευθύνες στους φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
5. Εφαρμογή εκστρατείας ενημέρωσης των νοικοκυριών για τη βελτίωση της ετοιμότητάς τους, με ιδιαίτερη έμφαση στους τομείς που παρατηρούνται υστερήσεις.
6. Εξατομίκευση, αποκέντρωση και συστηματικοποίηση της εκστρατείας ενημέρωσης των κατοίκων, με την αξιοποίηση των τοπικών επιστημονικών ενώσεων, των πολυμέσων (HY, CD, Video, έντυπα κλπ.), την καθιέρωση Ημέρας Πολιτικής προστασίας και τη διεξαγωγή τακτικών ασκήσεων ετοιμότητας.
7. Διεξαγωγή ερευνών για τις επιπτώσεις της πρόβλεψης πριν τη λήξη της ημερομηνίας πρόβλεψης.
8. Διοργάνωση συνεδρίου για τις κοινωνικο-οικονομικές διαστάσεις της πρόβλεψης των σεισμών/καταστροφών και
9. Βελτιώσεις στη μεθοδολογία των κοινωνικο-ψυχολογικών ερευνών με την (α) διασφάλιση χρηματο-οικονομικής υποδομής για έγκαιρες ερευνητικές παρεμβάσεις (β) ανάπτυξη συνθετικών δεικτών καταλληλότητας αντιδράσεων σε περιπτώσεις σεισμών και (γ) τη διεξαγωγή περισσότερων ερευνών ετοιμότητας αλλά και μακροχρόνιας αποκατάστασης, στο επίπεδο των νοικοκυριών και των οργανισμών ή των κοινοτήτων.